

Az **építész** és a **megbízó** viszonya az építészeti tervezés folyamatában; oktatása az építészképzésben

BME Doktori Iskola – 2015 – kutatási témavázlat

Témafelvetés:

Az építészeti tervezés két meghatározó szereplője: a **megrendelő** és az **építész**. Az építési folyamat többi szereplője a vizsgálat szempontjából másodlagos.

Kutatásomban a kialakult állapotokat szeretném bemutatni és rendszerezni, hogy aztán javaslatot adhassak alternatív működési mechanizmusok feltérképezésére/beindítására. Célom a magyar építészeti minőség emelése a lehető legnagyobb spektrumra értelmezve.

Az építész-megrendelő viszony definiálása és megújítása régóta foglalkoztatja az építészeket. Ennek oka a tervezés szabadságára való igény és az építészeti minőségre való törekvés. A téma aktualitását az oktatás szempontjából az adja, hogy a jelenlegi gyakorlat szerint a megrendelővel való kommunikációt nem tanítjuk az egyetemeinken (bár történtek már kísérletek).

Jelenlegi általános vélekedés az építész-megbízó viszonyról az építészek körében

Az építészeti tervezés folyamatában az építészek nagy része által képviselt elmélet szerint a megrendelő és az építész közti *bizalmi kapcsolat* és a *kommunikáció* nyomán alakul ki az épület. Ennek részletes kifejtése és árnyalása elsősorban az MÉ 1986/4 számának (Gábor, Turányi (szerk.), 1986/4, Magyar Építőművészet, Építész és megbízói, Budapest: Lapkiadó Vállalat) és a Czigány Tamással a témában készített interjú nyújtja az alapját.

A beruházások jelenlegi építető-építész részvételi elve:

Az **építész** szerepét a beruházás típusa, volumene, társadalmi beágyazottsága szerint az alábbi csoportokra oszthatjuk:

1. Építész nélküli építés (Építési engedélyt nem igénylő beruházások)
2. Építész meglétét igénylő építés (Építési engedélyt igénylő kis léptékű beruházások, általában egy-két építész részvételével)
3. Építész folyamatos jelenlétét igénylő építés (Építési engedélyt és folyamatos tervezői jelenlétet igénylő beruházások, általában építészcsapat(ok) részvételével)

A **megrendelők** körét a beruházás típusa, volumene, társadalmi beágyazottsága szerint az alábbi csoportokra oszthatjuk:

1. Magánberuházás
2. Cégberuházás
3. Kisebb közösségek beruházása

4. Nagyobb közösségek beruházása

Megjegyzés: speciális eset, mikor az építész egy személyben az építtető is. Ilyenek az **építésszek saját házai**, vagy amikor az építész beruházási pályára áll, miközben tervezői praxisát is megtartja.

A két szereplő csoportosításának szuperponálásából két dimenziós mátrix jön létre, melyet az alábbi ábrán szemléltetünk:

Például	Építész nélküli építés	Építész meglétét igénylő építés	Építész jelenlétét igénylő építés
Magánberuházás	Kerti pavilon	Családi ház	Kastély, kúria
Cégberuházás	Rendezvénysátor	Telephely	Céggközpont / Presztizsberuházás
Kisebb közösségek	Piac	Faluház	Közösségi tervezés
Nagyobb közösségek	nincs	Emléktábla	MOME átépítés

Egyik-másik mátrixpontra ráközelítve a kutatás nyomán következtetések/tézisek/megoldások definiálása válik lehetségessé.

Példák, távolabbi kutatási témafelvetések:

Az **építész nélküli építés** az építész kizárásával hoz létre olyan építményeket, melyek a köz számára bár nem bírnak nagy jelentőséggel, mégis jelen vannak; koordinátlanságuk okán gyakran silány minőségűek. Ezen változtatni kell (és lehet!). Egy olyan rendszer kidolgozása szükséges, mely az egyedi igényekre univerzális, jó megoldásokkal válaszol.

Feltűnő adat a táblázat szerinti építész nélküli állami beruházások témaköre. Egyelőre nem találtam rá példát, de az adat furcsasága további kutatásokra sarkall.

Az **építész meglétét igénylő építések közül a magánberuházások** problémaköre: a jelenleg túldimenzionált engedélyezési procedúra és a sokszor definiálatlan megrendelő-építész viszony miatt építészeti minőség ezen a téren kevés keletkezik. Ez bántó, ha arra gondolunk, hogy ez a rubrika a magyarországi építkezések nagy százalékát teszi ki. Gondolatom szerint ezen javítani szükséges (és lehetséges); egy olyan rendszerrel, mely ez esetben a megrendelőt (és esetleg az építészt) csupán meglévő eszközkészletből engedi *választani*. Ez a felvetés megjelenik Mónus János cikkében is: ő az elköltendő pénz feletti döntés jogát az építésszekre bízna, eltüntetve/átértelmezve ezzel az építtető fogalmát: „Váljék az építtető vásárlóvá!”. (János, Mónus, 1986, Építtető és tervező, *Magyar Építőművészet* 1986/4, 19.)

Az **építész jelenlétét igénylő beruházások** általában kellő igényesség, vagy jogszabályi előírás miatt (pl. pályázatok) magukban hordozzák az építészeti minőség létrehozásának

lehetőségét. A korrupció természetesen könnyen áthatja ezt a területet, azonban ezt a témát nem áll szándékomban mélyebben kutatni, érdeklődésem egyelőre nem erre vezet.

Oktatás

A jelenlegi magyar építész képzés többnyire nélkülözi a megrendelővel való viszony modellezését, a kapcsolat kezelésére történő felkészítést. Ha a magunk számára definiálható az építész szerepe a különböző élethelyzetekre, projekt típusokra lebontva, akkor a viszonyrendszer sajátosságai könnyebben oktathatóvá válnak. Persze a fő cél az lenne, hogy a diákok „megrendelői” nem csupán azok modellezése, hanem valós megbízók legyenek.

Felvetésem az, hogy a diákok sem a megrendelő szimulálásából, sem a megrendelő valós jelenlétéből nem szereznek használható elméleti tudást/tapasztalatot a praxisban történő megrendelői kommunikáció területén. Ezt a felvetésemet a vizsgálandó két esettanulmány nyomán igyekszem tárgyalni (lásd: tervezett esettanulmányok lejjebb!).

Beke András

konzulens: Balázs Mihály DLA

Feldolgozás módja

1. Absztrakt folyamatos bővítése az interjúk, vonatkozó szövegek összefoglalásaival, a közben felmerülő gondolatok lejegyzése és egységesítése.
2. Esettanulmányok, interjúk leírása, tanulságok összegzése
3. Bibliográfia összefoglalása, fontosabb tanulságok összegzése

Tervezett esettanulmányok

1. 2013 – MOME – 2.év – Lakóház tervezés megrendelő szimulációjával

A feladatban minden építész hallgató egy elméletis hallgatóval dolgozott együtt. A feladat: Az elméletis hallgató megbízóként van jelen a félév során, az ő általa vágyott lakóház megtervezése az építész hallgatók feladata.

- a. Interjú a kurzusvezetővel: Czapek Ádám
 - b. Interjú az egyik résztvevő-párossal (építész hallgató: Toldi Veronika, elméletis hallgató: Végh Árpád)
2. Győri egyetem komplex kurzusának esettanulmánya – élő projekt esettanulmány

A megrendelő jelen volt a prezentációs alkalmakon. A kurzus értékelése – interjú Cseh András tantárgyfelelőssel (a készült anyagok megszerzése)

Interjú Czigány Tamással a Győri Egyetemen végbement megrendelő jelenlétével zajlott kurzusok és építőtáborok kapcsán: Milyen a jó építész-megrendelő kommunikáció? Tanítható-e? Szimulálható-e? Egyéb alternatívák?

Források:

1. Gábor, Turányi (szerk.), 1986/4, *Magyar Építőművészet*, Építész és megbízói, Budapest: Lapkiadó Vállalat
2. Dóra, Medveczky, 2013, *Tervező és megbízója* – építész és laikus közötti feszültség – Budapest: MOME (Bsc szakdolgozat)
3. Zahoruk, Cínthia, *The Client/Architect relationship*, Elérhető az interneten: https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAAahUKEwj27Mj_td7IAhXJWCwKHVgLCzo&url=http%3A%2F%2Fwww.czarchitect.com%2F_literature_41305%2FClient-Architect_Relationship&usg=AFQjCNF0XFcjRzjNy5jVzmJiw6LpcofqcQ&sig2=cU2vBuA_bZD0pFOErdV2XA&bvm=bv.105841590,d.bGg&cad=rja
4. Rachel, Sara, Introducing clients and users to the studio project: a case study of a 'live' project in Nicol, David és Pilling, Simon (szerk.), 2000, *Changing Architectural Education*, Oxon, England: Spon Press
5. Prue, Chiles, The 'real' client and the 'unreal' project: a diploma case study, project in Nicol, David és Pilling, Simon (szerk.), 2000, *Changing Architectural Education*, Oxon, UK, Spon Press
6. Sudjic, Deyan, 2007, *Épület-komplexus*, Ahogy a hatalmasok és gazdagok építkeznek, Budapest: HVG Kiadói Rt.
7. Rory, Hyde, 2012, *Future Practice*, Conversations from the Edge of Architecture, Oxon, UK, Taylor & Francis Ltd
8. Dana, Cuff, 1992, *Architecture: The story of Practice*, Massachusetts, USA: The MIT Press